

Intenzívebb kémtevékenység, hatékonyabb titkosszolgálatok

Kövér László a megtisztult szervezetekről és a szemérmes történelemszemléletünkről

(Folytatás az 1. oldalról)

– Milyen állapotok uralkodtak a szolgálatokban, mennyire szőtte át a szervezetet a KGB a rendszerváltáskor?

– Különböző legendák és pletykák keringenek erről azóta is, ám ezt valójában csak azok tudnák megmondani, akik akkor részt vettek a nemzetbiztonsági szolgálatok és a korábbi III. főcsoportfőnökség munkájában. Az kétségtelen, hogy a magyar kommunista titkosrendőrség is ugyanolyan szoros KGB-felügyelet alatt működött, mint bármelyik úgynevezett testvérország szolgálata, legfeljebb az ország kis mérete, kevésbé fontos stratégiai szerepe következtében nem volt annyira fontos, és nem is volt annyira megbízható a „nagy testvér” számára, mint például a keletnémet Stasi. Mivel nem állt sohasem rendelkezésünkre pontos lista a KGB-vel együttműködőkről, ezért az a szervezeti átalakító munka is – amely 1990-ben a demokratikus kormány hivatalba lépésével kezdődött – kénytelen volt feltételezésekre építeni.

– Maradtak-e jelek arra nézve, hogy a titkosszolgálatok még mint ellenségre tekintettek az új politikai pártok tagjaira, azok vezetőire?

– Magam 1990 decembere óta vettem részt a parlament nemzetbiztonsági bizottságának munkájában, s nekem inkább az ellenkezője tűnt fel. A szolgálatok tagjai nagyon szerettek volna lojálisnak és megbízhatónak látszani, leküzdeni azt az eredendő bizalmatlanságot, amely az újonnan hivatalba lépett kormány és ellenzék frissen alakult pártjai körében megmutatkozott velük szemben. Ebben azonban nem találtak partnerre. Hosszú éveken keresztül éppen az volt a problémájuk, hogy magukra voltak hagyva, nem volt igazán szükség a munkájukra, és senki sem tételezte fel róluk, hogy végre hazájukat szolgálják, és nem egy utódpártot vagy a Szovjetunió utódát. Főigazgatók jöttek-mentek, de a politikusok és a nemzetbiztonsági szolgálatok vezetői között ez a – kettős szerepvarból fakadó – bizonytalanság hosszú ideig fennállt.

– Az Antall-kormány idején lavinaszerű elvándorlás indult meg a szolgálatoktól. A távozók zöme vagyonvédelmi vállalkozásokhoz került, s vélhetően magával vitte korábbi kapcsolatait, szakmai ismereteit. Mennyire jelentett ez veszélyt a fiatal demokráciára Magyarországon?

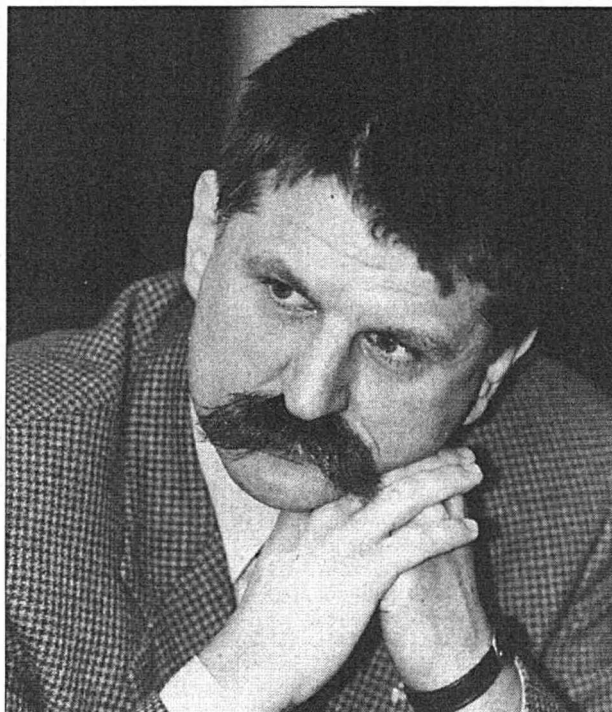
– Azok jelentős része, akik nem tudtak azonosulni az új politikai rendszerrel, vagy azok közé tartoztak, akiket valamilyen ügyis eltávolítottak volna, önként elhagyták a szolgálatokat. A III./III-as csoportfőnökség szinte teljes állománya kikerült a nemzetbiztonsági szolgálatoktól, és ezek igen jelentős része valóban különböző őrző-védő és vagyonvédelmi cégekhez került, ahol az a szakmai tudás, információbázis, ami ezeknek az embereknek a birtokában volt, piacosult. Nekem már a nemzetbiztonsági törvény elfogadása előtt az volt a véleményem, hogy az igazi veszélyt nem a kicsit megfélemlített, saját múltjuk árnyékában a legitimá-

cióért küszködő szolgálatok jelentik, hanem ezek az alkotmányos eszközökkel nehezen ellenőrizhető kvázi magán-titkosszolgálatok. Miközben sokan – főleg az SZDSZ – próbálták egyfajta mitikus közellenségévé növelni az Antall-kormány idején és 1998 óta is a nemzetbiztonsági szolgálatokat, érdekes módon ezek a „jogvédők” egyetlenegy megjegyzést nem ejtettek azoknak a magán információgyűjtő szervezeteknek a működésére, amelyek személyi összefonódása a nemzetbiztonsági szolgálatokkal 1994 és 1998 között kimutatható volt. Ez a helyzet a mai napig is potenciális veszélyt jelent a politikai élet tisztaságára és tisztességére, de az üzleti életre is. Hiszen nemcsak a politikai pártoknak vannak titkaik, hanem a vállalkozásoknak is. Azt pedig teljes biztonsággal állíthatom, hogy a magán-szférában működő cégek információgyűjtő tevékenységének döntő többsége egyáltalán nem politikai természetű információk megszerzésére irányul.

– Híresztelések szerint akárcsak a rendszerváltoztatást, úgy a későbbi fontosabb politikai eseményeket is a titkosszolgálatok készítették elő, és alig volt történelmi szerepe a korabeli ellenzéknek. Erre nézve találtak-e bizonyítékokat?

– Ez merő ostobaság. Noha nem gondolom, hogy a magyarországi rendszerváltozás a magyar társadalom szerkesztéséből fakadt, azt azonban hiszem, hogy a kelet-európai kommunista rezsim összeomlása annak a történelmi folyamatnak a következménye, amelynek a végén ezek a rendszerek kimerítettek működési tartalékaikat, gazdasági és politikai értelemben tarthatatlanná vált további működtetésük. Különösen mert a Szovjetunió elvészette a hidegháborút az Egyesült Államokkal szemben, külső kezdeményezésre megindult az átalakulási folyamat, melyben a kommunista rezsim uralkodó köréi látókörük szélességétől függően voltak hajlandók önként részt venni. A magyar kommunisták 1956 után, a lengyelek pedig 1981 után már eléggé rugalmasak voltak ahhoz, hogy a '80-as évek közepén észrevegyék, miként lehet saját politikai hatalmukat gazdasági hatalommá konvertálni, így tudatosan készültek az átmenetre. Ebben egészen biztosan nem elhanyagolható szerep jutott a titkosszolgálatoknak is, bár Magyarországon ezt egyfajta szemérmességből és információhiányból fakadó teljes csönd őrzi. Ugyanakkor ez nem azt jelenti, hogy az ellenzéki szervezeteknek az átalaku-

lasi folyamatban való szerepét negálni lehetne. Igenis az akkori ellenzéki mozgalmak erejét mutatja, hogy végül is nem a kommunisták szája íze szerinti limitált demokrácia jött létre, melyben a régi hatalmi elitnek még a politikai hatalom jelentős részét is sikerült volna megtartania.

Kövér László: Ma Magyarországon a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok szuverén módon, kizárólag az egyenjogúság, az egyenrangúság és a kölcsönös előnyök alapján hajlandók bárkivel együttműködni

KERTÉSZ GÁBOR FELVÉTELE

– A nemzetbiztonsági szolgálatok átszervezésével, az új struktúra kialakításával és a nagyarányú elvándorlással egyes vélemények szerint veszélybe került Magyarország nemzetbiztonsága a '90-es évek derekára, és többek szerint ezért telepedhettek meg nálunk a volt szovjet utóállamokból származó szervezett bűnözői csoportok.

– Nincs összefüggés e két dolog között, hiszen a nemzetközi szervezett bűnözői csoportok 1990 előtt is léteztek valamennyi fejlett nyugati demokráciában, majd ezután már ugyanazok a kelet-európai vagy Európán kívüli térségből származó csoportok jelentek meg Londonban, Amszterdamban és Bécsben, mint Budapesten vagy Prágában. A volt szocialista országok különböző modelleket követve szerették volna átalakítani saját örökölt titkosszolgálati struktúrájukat demokratikus nemzetbiztonsági közösséggé. Volt, ahol megpróbálták tabula rasát létrehozni; itt jelentősen visszaesett a szolgálatok hatékonysága, gyakorlatilag szétverték őket, és nagyon hosszú éveknek kellett eltelniük addig, míg újra ütőképes és hatékony szolgálatokká szerveződtek. Ezzel szemben főleg tollunk Keletré érintetlenül átvették a régi struktúrákat, ennek ellenére a szervezett bűnözés jelenléte ott mégsem kisebb, mint Magyarországon, ahol egyfajta közbűlső megoldást alkalmaztak.

Vagyis az elengedhetetlenül szükséges személycseréket megtéve végrehajtottak egy strukturális átalakítást, ugyanakkor igyekeztek megőrizni azt a szakmai ismeretanyagot, amit az előző korszak Belügyminisztériumában dolgozó, politikailag nem kompromittálódott szakemberek át tudtak menteni. Ez bölcs döntés volt az Antall-kormányban, és ebben Boross Péter akkori államtitkárnak, későbbi miniszterelnöknek elvülhetetlen érdemei vannak.

– Az ország nemzetbiztonságára nézve tehát semmiféle kockázatokkal nem jártak az elmúlt évtized átalakításai a titkosszolgálatoknál?

– Az igazi problémát az az anyagi mélyrepülés jelentette, ami 1992–1999 között volt jellemző a szolgálatoknál, hiszen elvesztették a költségvetési támogatásuk reálértékének nagy részét. Teljesen ellehetetlenült az állomány, egzisztenciális gondokkal küzdött, így aki tehette, menekült a pályáról más rendvédelmi szervekhez vagy a civil szférába. Nagyon nehezen lehetett szakmailag felkészült utánpótlást toborozni, s ez igazán komoly kihívást jelentett a nemzetbiztonságra, részben a távozók magukkal vitt információi miatt, részben pedig mert a szolgálatok hatékonysága jelentősen lecsökkent a '90-es évek közepére. Ezen a téren a döntő változást először 1999 jelentette.

– Magyarország általános vélekedése szerint is a kémek egyik kedvenc talákahelyévé vált Európában. Ez az újjászervezett nemzetbiztonsági szolgálatok munkájának eredményességét, avagy inkább kudarcát jelenti?

– Sem egyiket, sem másikat nem jelenti. A hírszerzők azért tevékenykednek aktívabban egyik vagy másik országban, mert az adott helyen lehet a legtöbb információhoz hozzájutni általában a világról. Ugyanakkor nem gondolom, hogy Magyarország nemzetbiztonsági veszélyeztetettsége a fokozott kémtevékenység folytán nagyobb lenne, mint bármely más NATO-tagállamé. Bár kétségtelen, mióta a katonai szövetség tagjává váltunk, azóta a NATO keretein kívüli országok titkosszolgálatainak érdeklődése intenzívebbé vált, most már nem csupán mi érdekeli őket, hanem rajtunk keresztül próbálják megszerezni az információkat a szövetségről is. Ez előre látható volt, ez a csatlakozás velejárója, igyekeztünk is felkészülni rá.

– Mi az igazság abból a vélekedésből, hogy míg korábban a KGB hálózata be a magyar szolgálatokat, addig napjainkra a nemzetbiztonsági szolgálatnál már-már legális munkatársnak számítanak az amerikai, izraeli és német tanácsadók? Mennyire függetlenek a magyar

szolgálatok, és azok lehetnek-e egyáltalán?

– Mindenkit megnyugtathatok: nincsenek amerikai, izraeli és német tanácsadók a magyar nemzetbiztonsági szolgálatoknál. A nemzetbiztonsági együttműködésben egyébként az a szokás, hogy az adott fogadó ország szervezetei előtt nyílt státusban lévő összekötőket delegálnak, akiknek a sajtó-, a kulturális, a gazdasági vagy a katonai attaséhoz hasonlóan a maguk területén a kapcsolattartás, az együttműködés kialakítása a feladatuk. Még azokkal az országokkal szemben is fennáll egy minimális együttműködés nemzetbiztonsági téren, amelyek ellenérdekűnek számítanak. A globális világ kihívásai, mint a szervezett bűnözés, az illegális kábítószer- és fegyverkereskedelem, az embercsempészet minden országot fenyegetnek, és olyan közösen elvégzendő feladatokat rónak ránk, amelyek miatt szükség van legalább egy minimális kapcsolat fenntartására. Azonban 2000. március elsején szeretném határozottan leszögezni: ma Magyarországon a magyar nemzetbiztonsági szolgálatok szuverén módon, kizárólag az egyenjogúság, az egyenrangúság és a kölcsönös előnyök alapján hajlandók bárkivel együttműködni, de minden demokratikus szolgálattal a lehető legszorosabb együttműködésre töreksenek az előbb említett kihívások és fenyegetettség miatt.

– Van-e arra garancia, hogy többé nem vehető igénybe politikai célokra a titkosszolgálat?

– Erre többfajta garancia létezik. Alapvetően jó, bár korrekcióra szoruló nemzetbiztonsági törvényt fogadott el hosszú előkészítés után az Országgyűlés 1995-ben. Ez megteremt a civil ellenőrzés lehetőségét, de garanciát jelentenek az előbb említett nemzetközi kapcsolatok is, hiszen a nemzetközi nemzetbiztonsági közösség, melynek Magyarország integráns részét képezi, csak a pártpolitikától mentesen, demokratikus alapokon működő szolgálatokkal hajlandó együttműködni. Ha viszont nem érvényesül egyértelműen a civil kontroll, ha nincsen világos feladatmeghatározás és ellenőrzés, akkor az egyébként korrekt és régi demokráciákban is elő-előfordul, hogy a szolgálatok „tiltott területre” tévednek.

– Végleg befejeződött a szolgálatok működésének átalakítása, vagy még léteznek kitűzött, de végre nem hajtott célok?

– Bár végleges struktúrák nincsenek, azt remélem, hogy ebben a ciklusban hosszú időre le lehet zární az átszervezések, átalakítások és az ezekkel járó bizonytalanság korszakát. Csupán az a kérdés maradt még nyitva, hogy az öt nemzetbiztonsági szolgálat sok-e vagy kevés. Szerintem egy ilyen kis országban sok. A párhuzamosságok kiküszöbölésével és szűrebb működésre alkalmas szervezetrendszer létrehozni, de miután kétharmados törvény szabályozza ezt a területet, ennek csak akkor van realitása, ha a politikai szereplők ezt lehetővé teszik. Ma úgy néz ki, hogy az MSZP nem ad támogatást egy ilyen átalakításhoz.

Varjú Frigyes